

بررسی و تبیین تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی

در گام دوم انقلاب اسلامی

باقر سلیمانی^۱

دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۲

پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۳۰

چکیده

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ضمن مروری به تجربه ۴۰ ساله انقلاب، با اشاره به گام دوم انقلاب، سرفصل‌ها و توصیه‌های اساسی را در بخش‌هایی چون علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن، سبک زندگی مطرح می‌کنند. امنیت یکی از پایه‌های اساسی این هفت محور کلی است زیرا بدون امنیت نمی‌توان انتظار گسترش انقلاب اسلامی، تمدن‌سازی و رسیدن به جامعه آرمانی را داشت. و از طرفی در محیط سیال و ناپایدار امروزین جهان، با تهدیدات متنوع هیبریدی، امکان وقوع جنگ ترکیبی بر علیه جمهوری اسلامی ایران همواره وجود دارد. در این فضای به شدت تغییرپذیر و نامطمئن، تدوین تاکتیک‌ها، توسعه عملیاتی و راهبردهای نیروهای مسلح در جنگ‌های آینده مبتنی بر تکامل اندیشه‌های نظامی و فن‌آوری پیشرفته یک ضرورت حتمی است لذا هدف پژوهش حاضر بررسی چستی ماهیت و ابعاد جنگ ترکیبی استکبار جهانی در فرایند تحقق گام دوم انقلاب اسلامی است. این تحقیق بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است که به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته و برای گردآوری داده‌های تحقیق نیز از روش کتابخانه‌ای - اسنادی استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق بیانگر این مطلب است که؛ هشت مؤلفه عملیات روانی، جنگ اطلاعاتی، جنگ اقتصادی، اقدامات سیاسی (عملیات اداری)، جنگ سایبری، اقدامات نیروهای نظامی منظم و نیروهای ویژه و حمایت از ناآرامی‌های داخلی به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های جنگ ترکیبی به شمار می‌رود.

واژگان کلیدی: جنگ آینده، جنگ ترکیبی، گام دوم انقلاب اسلامی، امنیت

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

مقدمه

انقلاب پرشکوه ملت ایران در بهمن ماه ۱۳۵۷، بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید است که چله پرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر گذاشت (بیانیه گام دوم- ۱۳۹۷) و از همان آغاز تلاش خود را برای رسیدن به امنیت که ابتدایی‌ترین و اولین گام برای رسیدن به ثبات جامعه اسلامی بود، مورد توجه قرارداد و به عنوان مرکز ثقل و نقطه کانونی بقای حاکمیت اسلامی و دفاع از مردم ستمدیده ایران، تلاش‌های امنیت ساز خود را به مورد اجرا درآورد. با این وجود ج.ا.ا در گام نخست برای رسیدن به امنیت در جامعه اسلامی از همان ابتدای انقلاب اسلامی با حمله‌های فراوان اقدامات ضد امنیتی مواجه شد که اوج آن در بروز جنگ‌های داخلی، جنگ تحمیلی، حمله‌های فرهنگی و در ادامه اقدامات ترکیبی و امنیتی در دهه سوم و چهارم بود. این اقدامات که به طور خاص با هدایت نظام سلطه و برخی از گروه‌های وابسته و معاند انجام شد، با ترکیبی پیچیده در تمام دوران انقلاب اسلامی به مورد اجرا درآمد.

حضور بازیگران غیردولتی در صحنه‌های جنگ و حمایت و پشتیبانی بازیگران دولتی از آن‌ها، تلاش این بازیگران برای ایجاد هویت و همچنین تحولات فناوری، گسترده شدن تجهیزات مدرن و کنترل از راه دور و شکل‌گیری قدرت‌های هوشمند، گسترده شدن جنگ‌های نیابتی، سوق یافتن جنگ‌ها به درون شهرها و طولانی شدن جنگ، به ویژه شکل‌گیری گروه‌های افراطی در منطقه (عراق، سوریه یمن و ...) و حمایت دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از گروه‌های افراطی در کنار دشمنی برخی از همسایگان و همچنین تشکیل ائتلاف‌های آشکار و پنهان علیه جمهوری اسلامی ایران و منافع ملی ما در سطح منطقه، حاکی از تغییر ماهیت جنگ‌ها و تنوع سناریوهای دشمن در مقابله با کشورهای هدف و از جمله کشورهای مستقل و عدالت‌خواه همچون جمهوری اسلامی ایران دارد (خادم دقیق و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۸).

جدیدترین و پیچیده‌ترین سبک جنگیدن که تاکنون مطرح شده، جنگ‌های ترکیبی است. جنگ ترکیبی، به‌کارگیری همزمان و توأمان ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و نامتقارن می‌باشد و این که جنگ ترکیبی شامل استفاده یک بازیگر دولتی یا غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی و اقتصادی با هدف ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف می‌باشد. تعدادی از ویژگی‌های مرتبط با جنگ‌های ترکیبی که در منابع و مآخذ معتبر و دست اول داخلی و خارجی به آن‌ها اشاره شده و پیرامون هر یک از آن‌ها بحث و بررسی‌های جامع و متقن صورت پذیرفته است عبارت‌اند از: حضور عناصر عمده نیروهای منظم و نامنظم دولتی و غیردولتی، مشارکت راهبردی، فرماندهی چندوجهی، اقدام هم‌زمان، ابزارهای چندوجهی، تهدیدات به شکل سریع و همچنین فقدان دکترین عملیاتی مشخص.

بدیهی است که جلوگیری از دستیابی دشمن به اهداف خود، با اتکا به سناریوهای جنگ‌های کلاسیک و مرسوم و عدم پیش‌بینی و آینده‌نگری تحولات این حوزه، جوابگوی نیازهای اساسی برای حصول به اهداف و آرمان‌های عالی و تحقق تمدن نوین اسلامی در گام دوم انقلاب نخواهد بود و تبیین ماهیت صحنه‌های جنگ آینده، چالشی است که دغدغه‌ی اصلی فرماندهان نظامی و بسیاری از پژوهشگران عرصه‌ی نظامی می‌باشد که این مهم هم‌اکنون با ظهور پدیده‌ی جنگ ترکیبی دوچندان گردیده است؛ در همین راستا یکی از دغدغه‌های مهم و اساسی جمهوری اسلامی ایران جلوگیری از غافلگیری، رصد، شناسایی، پیش‌بینی و ارزیابی تهدیدات متعددی است که می‌تواند از سوی قدرت‌های استکباری و دشمنان منطقه‌ای و گروه‌های افراطی متوجه میهن عزیزمان گردد و این مهم همراه با شاخصه‌هایی همچون شناخت صحیح و دقیق تهدید؛ ارزیابی توان و ظرفیت تهدید، شرایط و وضعیت مطلوب تحقق تهدید؛ ارزیابی خطرات ناشی از وقوع تهدید همراه می‌باشد.

بدیهی است که جلوگیری از دستیابی جبهه دشمن به اهداف خود در تهاجم

ترکیبی، با اتکا به سناریوهای جنگ‌های کلاسیک و مرسوم بدون آینده‌پژوهی و پیش-بینی تهدیدات، جوابگوی نیازهای اساسی تحقق اهداف گام دوم انقلاب اسلامی نخواهد بود و تبیین ماهیت صحنه‌های جنگ آینده، چالشی است که دغدغه اصلی فرماندهان نظامی و بسیاری از پژوهشگران عرصه نظامی می‌باشد که این مهم هم‌اکنون با تأکید فرمانده معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) در دیدار با فرماندهان نیروی هوایی ارتش در ۱۹ بهمن ماه ۱۴۰۰ دوچندان گردیده است؛ بنابراین دغدغه و مسئله اصلی این پژوهش " چستی ماهیت و ابعاد جنگ ترکیبی استکبار جهانی در فرایند تحقق گام دوم انقلاب اسلامی است."

اهمیت و ضرورت پژوهش

در مورد اهمیت و بعد ایجابی (چرایی مهم بودن تحقیق) می‌توان به مواردی چون ایجاد درک مشترک میان متولیان و مسئولین در شناخت جنگ ترکیبی و مؤلفه‌های ضمنی آن و همچنین کمک به انعطاف‌پذیری سازمان‌های لشکری و کشوری در تقابل با هدف‌های استکبار جهانی علیه ج.ا.ایران در آینده اشاره کرد. از لحاظ ضرورت تحقیق یا بعد سلبی (کارکردها) می‌توان به مواردی چون غافلگیری راهبردی در سازمان‌های مختلف ملی و ابزارهای مناسب برای مقابله با این نوع جنگ در فرایند تحقق گام دوم انقلاب اشاره داشت.

روش پژوهش

این تحقیق بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است و از مباحث بنیادی در حوزه جنگ و راهبردهای عملیاتی و تاکتیکی بوده که نتایج عینی و عملی به همراه داشته است. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی نگارش یافته است و برای گردآوری داده‌های تحقیق نیز از روش کتابخانه‌ای و بررسی و تجزیه تحلیل اسناد و مدارک و ارزیابی آن‌ها و نیز از روش میدانی مصاحبه با اساتید و کارشناسان جنگ‌های

ترکیبی و جنگ آینده استفاده شده است.

پیشینه تحقیق

بر اساس تحقیقات صورت گرفته از منابع خارجی و داخلی همچون، کتاب‌ها، مجلات و همچنین اینترنت، برخی از پیشینه‌های تحقیق به شرح پیشرو شناسایی و مورد استفاده قرار گرفت:

۱- ریاضی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان معرفی مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران به این نتیجه می‌رسند که ۸ مؤلفه روانی، اطلاعاتی، اقتصادی، دیپلماسی - سیاسی، سایبری، نیروهای نظامی منظم و نیروهای ویژه و حمایت از درگیری‌های داخلی به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های جنگ ترکیبی به شمار می‌رود.

۲- ساوه درودی (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان گام دوم انقلاب در دو حرکت شناخت و مقابله با تهدیدات امنیتی انجام می‌دهند که یافته‌های تحقیق نشان داد تهدیدات امنیتی نظام ج.ا.ایران با استخراج روندها و پیشران‌های تأثیرگذار در بروز تهدیدات امنیتی در دو حوزه داخلی و خارجی پیرامون هفت محور اشاره شده در بیانیه قابل استخراج بوده و راهکار مقابله نیز با استناد به توصیه‌های رهبری در هر کدام از این هفت محور قرار دارد.

۳- خادم دقیق و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴، دریافته‌اند که ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی؛ بر اساس شاخص‌های عدم قطعیت آینده مشتمل بر تهدید، بازدارندگی و تعاملات بین‌المللی در هشت حوزه تهاجم نظامی (هوا - دریا)، نیابتی دولت‌محور و غیردولتی، براندازی نرم، تحریم همه‌جانبه، بی‌ثبات سازی داخلی، تنش

مقطعی و نافرمانی، نفوذ و استحاله قابل دسته‌بندی است که در آن مهم‌ترین ویژگی‌ها شامل استفاده از سلاح‌های نوین و فضای مجازی، نوع و ابزار تهدیدات از نوع هوشمند (ترکیبی) و عرصه‌ی آن متمرکز بر جنگ اطلاعاتی-امنیتی، فرهنگی و قومی و مذهبی است.

۴- بقایی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان چستی جنگ ترکیبی، اشتباهی تکراری در مباحث نظامی، مؤلفه‌های جنگ ترکیبی را در موارد: جنگ اقتصادی، حمله‌های سایبری، دیپلماسی، حمایت از ناآرامی‌های داخلی، جنگ‌های اطلاعاتی، ویژه، جنگ‌های چریکی و کلاسیک می‌داند.

۵- رفیعی راد و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان بررسی بسترهای امکانی منطقه غرب آسیا در بروز جنگ‌های ترکیبی با تأکید بر نظریه امنیت منطقه‌ای انجام داده‌اند که بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش عوامل امنیتی، ژئوپلیتیکی و اقتصادی موجود در منطقه غرب آسیا در بروز جنگ‌های ترکیبی مؤثر بوده و آینده این منطقه همواره زمینه و بسترهای لازم برای ایجاد و رشد بحران را دارا است.

۶- فرهاد قاسمی و ایرج اسماعیلی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «جنگ ترکیبی در سیستم بین‌المللی پیچیده آشوبی» چنین نتیجه‌گیری کردند که جنگ ترکیبی، ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و ناهمگون می‌باشد و شامل استفاده یک بازیگر دولتی با غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی نیروهای نظامی منظم، نامنظم و نیروهای ویژه، اقتصادی، سایبری و حمایت از ناآرامی‌های محلی با هدف ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف می‌باشد.

مبانی نظری

بیانیه گام دوم: بیانیه‌ای توسط فرمانده معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) است که به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ صادر شده است و در آن بر «استمرار راه انقلاب اسلامی» در طی دستاوردهای چهل سال گذشته می‌پردازند. بخش‌های از نکات مهم آن بیانیه به شرح ذیل می‌باشد:

- برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت؛ اگر از این راهبرد غفلت شود، دروغ‌ها به جای حقیقت خواهند نشست و آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت.
- دشمنان انقلاب با انگیزه‌ای قوی، تحریف و دروغ‌پردازی درباره‌ی گذشته و حتی زمان حال را دنبال می‌کنند و از پول و همه‌ی ابزارها برای آن بهره می‌گیرند. رهزنان فکر و عقیده و آگاهی بسیاری؛ حقیقت را از دشمن و پیاده‌نظامش نمی‌توان شنید.
- نارضایتی این حقیر از کارکرد عدالت در کشور به دلیل آنکه این ارزش والا باید گوهر بی‌همتا بر تارک نظام جمهوری اسلامی باشد و هنوز نیست، نباید به این معنی گرفته شود که برای استقرار عدالت کار انجام نگرفته است.
- گسترش عدالت در جامعه هر چند نه در تبلیغات نارسای مسئولان انعکاس یافته و نه زبان بدخواهان خارجی و داخلی به آن اعتراف کرده است؛ ولی هست و حسنه‌ای برای مدیران جهادی و با اخلاص نزد خدا و خلق است.
- اگر بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ چهل ساله نمی‌بود - که متأسفانه بود و خسارت بار هم بود - بی‌شک دستاوردهای انقلاب از این بسی بیشتر و کشور در مسیر رسیدن به آرمان‌های بزرگ بسی جلوتر بود و بسیاری از مشکلات کنونی وجود نمی‌داشت.

- نخستین توصیه‌ی من امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده است. بدون این کلید اساسی همه‌ی فقل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. آنچه می‌گویم یک امید صادق و متکی به واقعیتهای عینی است.

- این جانب همواره از امید کاذب و فریبنده دوری جسته‌ام، اما خود و همه را از نومیدی بی‌جا و ترس کاذب نیز بر حذر داشته‌ام و بر حذر می‌دارم.

- خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه‌نشان‌دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن یا انکار محسنات بزرگ، برنامه‌ی همیشگی هزاران رسانه‌ی صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است؛ و البته دنباله‌های آنان در داخل کشور نیز قابل مشاهده‌اند که با استفاده از آزادی‌ها در خدمت دشمن حرکت می‌کنند.

- دنیا به جوان ایرانی و پایداری ایرانی و ابتکارهای ایرانی، در بسیاری از عرصه‌ها با چشم تکریم و احترام می‌نگرد. قدر خود را بدانید و با قوت خداداد، به سوی آینده خیز بردارید و حماسه بیافرینید.

جنگ: عبارت است از اقدامات خشونت‌آمیز طرفین متخاصم علیه یکدیگر که به منظور تحمیل اراده صورت می‌گیرد.

کلاوزویتس اصل اساسی جنگ را حفظ نیروهای خودی و نابودی نیروهای دشمن دانسته، هدف جنگ را خلع سلاح یا سرنگون ساختن دشمن و عامل اصلی پیروزی در جنگ را برتری تعداد افراد نیروهای مسلح دانسته است (آقابخشی و همکاران، ۱۳۷۴: ۳۶۲). ریمون آرون اندیشمند روابط بین‌الملل نیز جنگ را یک اقدام اجتماعی می‌داند که ناشی از اداره اجتماعات سیاسی سازمان یافته است که به منظور غلبه یکی بر دیگری تحقق می‌پذیرد. (بیگدلی - ۱۳۷۲: ۴۵)

جنگ پدیده ای در حال تکامل است که ابعاد و حالات گوناگون داشته و دوره‌های تکاملی متنوعی را طی نموده است شناخت دقیق پدیده جنگ نیازمند شناخت فراگیر مفاهیم آن نظیر اهداف، ملل و به ویژه رویکرد کنشگران جنگ است. با گذر زمان نیاز به بازنگری در انگاره‌های قدیمی مربوط به جنگ و باز تکانی آن ضرورت می‌یابد. (کرفلد، ۱۳۸۶: ۱۱)

بنابراین صحنه جنگ: محیطی است که دربرگیرنده همه ابعاد قدرت ملی جهت دستیابی به اهداف راهبردی یا غایی جنگ است شامل تمام یا قسمتی از کشور و یا حتی فراتر از قلمرو جغرافیایی کشور باشند. در این صحنه، کشورها خط مشی و اهداف امنیت ملی خود را تعیین و منابع ملی را جهت تحقق آن‌ها استفاده می‌نمایند. (نوذری، ۱۳۸۹: ۲۷ - ۲۵)

جنگ نامتقارن: تعاریف مختلفی از جنگ نامتقارن در اسناد آمریکایی‌ها آمده است که به چند مورد اشاره می‌شود:

- به‌کارگیری رویکردهای غیرقابل پیش بینی یا غیر متعارف برای خنثی نمودن یا تضعیف نمودن قوای دشمن و در عین حال، بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او، از طریق فن‌آوری‌های غیرقابل انتظار و یا روش‌های مبتکرانه (ستاد مشترک ارتش آمریکا).

- بازیگران نامتقارن با هدف تضعیف عزم و اراده آمریکا و به منظور دستیابی به اهداف استراتژیک مورد نظر، نیروی تاکتیکی یا عملیاتی ضعیف‌تر خود را بر ضد نقاط آسیب‌پذیر آمریکا به کار گرفته و تأثیر نامتناسب را برجای می‌گذارند. (مکنزی، ۱۳۸۳: ۴)

جنگ آینده ما با استکبار جهانی ممکن است در دو فضا (صحنه) صورت گیرد:

فضای اول: جنگ بین دو نیروی متخاصم در یک جغرافیای مشخص (مثلاً در

مرزهای غربی یا دریایی ایران)، با سازمان و تجهیزات معین نظامی و با قواعد عملیات نظامی صورت گرفته و ماهیت کاملاً نظامی دارد هرچند که یکی از دو طرف متخصص فوق العاده از دیگری قوی تر باشد. در این صحنه طبیعی است که ایران چون از نظر توان فیزیکی و تکنولوژیکی ضعیف تر از امریکاست نمی تواند با تاکتیک های متعارف در مقابل امریکا مقاومت نماید. پس مشابه دفاع مقدس باید با انتخاب تاکتیک های مناسب، از نقاط قوت دشمن پرهیز نموده و بر نقاط ضعف او هجوم برد.

فضای دوم: برخورد دو نیروی متخصص در جغرافیای جهانی و خارج از قواعد عملیات نظامی و با سازمان، ابزار و تجهیزات ویژه و روش ها و تاکتیک های ابتکاری و جدید که عموماً ماهیت غیرنظامی دارند صورت می گیرد و در آن برعکس نقاط آسیب پذیر دشمن حمله نموده و به دنبال تأثیر نامتناسب می باشیم، در این فضا (صحنه) چون ماهیتاً هر دو طرف متخصص با هم تفاوت دارند، نمی شود توان رزم آن ها را با هم سنجید مثلاً نمی شود توانایی نظامی آمریکا را با توانایی اختلال سیستم های کامپیوتری طرف مقابل مقایسه کرد، چون این توانایی ها از نظر جنس و ماهیت با هم قابل سنجش نیستند. در این عملیات ها، با اعمال غیرمنتظره در جهت تحمیل اراده به دشمن تلاش می گردد. (بیات، ۱۳۹۶:۱۳۹)

جنگ نامتوازن: جنگ در یک جغرافیای مشخص بین دو نیروی نظامی سازمان یافته با قواعد عملیات نظامی صورت می گیرد که در این صحنه عملیات، طرفین بر اصول جنگ مورد قبول خود پایبند بوده و از آیین نامه های نظامی که پایه و اساس دانش نظامی آن ها را تشکیل می دهد تبعیت می کنند و در مقام بعد از اصول عملیاتی جنگ نامتوازن که در حقیقت تاکتیک های اجرایی برای شرایط زمانی و مکانی خاص این جنگ که همان جنگ بین قوی و ضعیف است استفاده می نمایند. در جنگ نامتوازن، ایران به واسطه بهره گیری از جغرافیای مناسب، نیروی انسانی فراوان و وفادار به انقلاب، استفاده از تجهیزات ویژه و استفاده از تاکتیک ها و روش های ابتکاری قادر

است در برابر غول بی شاخ و دمی همچون امریکا دفاع نماید.

جنگ ناهمگون: جنگ و یا درگیری و یا برخورد بین دو کشور متخاصم در جغرافیای جهانی است که عمدتاً ماهیت غیرنظامی داشته و قواعد عملیات نظامی بر آن حاکم نیست و ابزار و تجهیزات آن عموماً غیرنظامی است و بر علیه منافع رقیب در تمام حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و نظامی صورت می‌گیرد و اراده آن کشور را مورد هدف قرار داده و عمدتاً با امکانات محدود و با سرمایه‌گذاری کمتر، به دنبال تأثیر نامتناسب است و معمولاً اهداف استراتژیک را مد نظر قرار می‌دهد. (بیات، ۱۳۹۶:۱۴۰)

جنگ ترکیبی^۱

جنگ ترکیبی، که گاهی از آن با عنوان عملیات‌های پیچیده، جنگ‌های کوچک و یا جنگ‌های نامنظم نیز یاد می‌شود، بیانگر به‌کارگیری ترکیبی قابلیت‌های نیروهای نظامی متعارف به شیوه‌ای پیچیده و هماهنگ شده است. این نوع نبرد، شامل عواملی است که از راهکنش‌ها (تاکتیک‌ها) و آرایش‌های نظامی گرفته تا حمله‌های نظامی و غیرنظامی را در بر می‌گیرد. (رضاخواه، ۱۳۹۴:۱۲۸)

از نظر شکلی مانند جنگ‌های متعارف است، سرنوشت جنگ در جنگ‌های هیبریدی کنونی در صحنه نبرد متعارف مشخص نمی‌شود، بلکه در صحنه نبرد نابرابری تعیین می‌گردد که از سه صحنه نبرد مردم منطقه نبرد، مردم کشور اعزام کننده نیرو و مردم در جامعه بین‌المللی تشکیل شده است. (McCuen, 2008: 109).

پیندژاک^۲ روش جنگ هیبریدی را شامل تلاش‌های چند لایه ای می‌داند که هدف

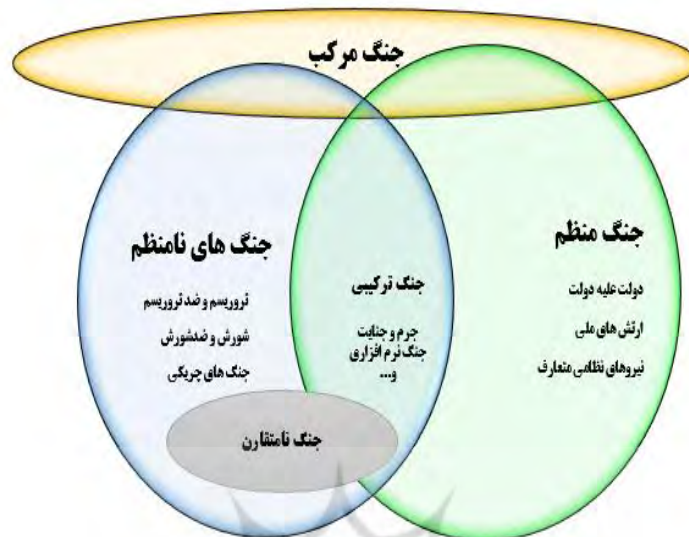

۱- Hybrid warfare

آن بی ثباتی کشور و قطبی کردن جامعه است. در چنگ کلاسیک مرکز ثقل مادی است، در حالی که در چنگ ترکیبی مرکز ثقل ایدئولوژیک است و افکار عمومی مردم را هدف قرار می دهد. نیروهای متخصص سعی می کنند در سیاست مدرن صاحب نفوذ و تصمیم سازان کلیدی، به وسیله ترکیب عملیات سخت (نظامی) و تلاش براندازانه تأثیر گذاری نمایند. (Pindjak, ۲۰۱۵:۱).

کوربیکو (۲۰۱۵)، چنگ ترکیبی را پیگیری غیرمستقیم و انعطاف پذیر هدف های نظامی به وسیله دو بازوی انقلاب رنگی و چنگ نامتعارف می داند که با توجه به شرایط جدید نظام بین الملل هزینه های کمتری برای کشور مداخله گر دارد و در ادامه چنگ ترکیبی را طیف گسترده ای از ابزارهای متعدد می داند که به شیوه همگون یا ناهمگون که طرفین متخصص علیه منافع یکدیگر استفاده می کنند. (۲۰۱۵:۱۵، Korybko).

چنگ ترکیبی جنگی است که در فضای پسانوین (پست مدرن) ایده محور عمل می کند که در آن افکار عمومی متأثر از رشد فزاینده روند جهانی سازی رسانه ها و شبکه های اجتماعی خارج از واپایش (کنترل) دولتی و به شدت حساس نسبت به مسائل امنیتی و حقوق بشری، نقشی اساسی در شکل دهی به سیاست های ملی و خارجی دولت ها و سیاست های جهانی سازمان های بین المللی ایفا می کنند. در این چارچوب اولین مؤلفه نظام بین الملل در محیط پیچیده و آشوبناک که همان حساسیت به مقادیر اولیه یا «اثر پروانه ای» و همچنین قانون قدرت است، خود را نشان می دهد؛ به این معنا که کنشگر چنگ ترکیبی با صرف انرژی بسیار کم در صحنه عملیات فیزیکی اثرهای شدیدی را بر صحنه عملیات روان شناختی با افکار عمومی وارد می نماید. (قاسمی و اسماعیلی، ۱۳۹۶:۸۵).

شکل ۱: جایگاه جنگ ترکیبی

/Source: [http:// www.iisajournals.ir](http://www.iisajournals.ir)

ویژگی های جنگ ترکیبی: (۱) حضور عناصر عمده نیروهای منظم و نامنظم دولتی و غیردولتی (۲) فرماندهی چندوجهی: افرادی که در مسائل مختلف دارای یک بینش و افق دید هستند، برای هدف هایی که مشخص می کنند، اجماع سازی می کنند، (۳) اقدام همزمان: اداره عملیات در فضای مختلف در یک دوره زمانی برای دستیابی به تأثیرهای لازم و سریع به جای عملیات در مراحل مختلف، (۴) چندبعدی: سازمان رزم و طرح ریزی با به کارگیری منابع داخل و خارج میدان نبرد، (۵) عدم تقارن و مشارکت راهبردی (یارندی، ۱۳۹۴: ۱۲).

مصادیق تاریخی جنگ های ترکیبی: (۱) ترکیب ارتش ویتنام شمالی با نیروهای نامنظم ویت کنگ در جنگ ویتنام، (۲) ترکیب ارتش منظم انگلستان با چریک های کشور اسپانیا در جنگ با ناپلئون، (۳) ترکیب نیروهای ارتش انگلستان با نیروهای

نامنظم اعراب در جنگ با عثمانی، (۴) ترکیب نیروهای منظم، نامنظم دولتی، نامنظم غیربومی (سپاه بدر و پیشمرگان کرد) در هشت سال دفاع مقدس، (۵) ترکیب جنگ نیابتی نامنظم، جنگ ناهمگون، جنگ بدون مرز، جنگ دور ایستا، جنگ سیاسی در جنگ سوریه. (۶) ترکیب جنگ نیابتی نامنظم، جنگ دور ایستا، جنگ سیاسی در جنگ لیبی (یارندی، ۱۳۹۴: ۱۲).

ابزار نظامی جنگ ترکیبی: (۱) پهپادها، تروریست های حرفه ای و نیروهای ویژه (۲) جنگ الکترونیک، جنگ رایاوردی (سایبری) و جنگ رسانه ای، (۳) موشک های بالستیک غیر هسته ای (تریدنت ۲) و موشک های کروز، (۴) جنگ در ابعاد مختلف به صورت ترکیبی (زمینی - هوا - دریا - فضا و فضای سایبر)، (۵) جنگ فضا پایه، (تسلیمات ضد ماهواره، ماهواره های SAR و SIGINT مخابرات ماهواره ای نظامی، ماهواره های جاسوسی و ماهواره های دفاع موشکی) (زهدی و کلانتری، ۱۳۹۵: ۱۵۰).

روش های جنگیدن در جنگ ترکیبی: کنفرانس امنیتی مونیخ با توجه به عملیات روسیه در اوکراین در گزارش خود جنگ ترکیبی از روش های مختلف متعارف و غیرمتعارف است. این ابزارها از دیپلماسی تا جنگ نظامی را در هشت قسمت شامل می شود: ۱. دیپلماسی ۲. جنگ اطلاعاتی ۳. حمایت از نابسامانی ها و شورش های محلی ۴. نیروهای نامنظم و چریکی ۵. نیروهای ویژه ۶. نیروهای کلاسیک نظامی ۷. جنگ اقتصادی ۸. حمله های سایبری. معرفی می کند و روش جنگیدن جنگ ترکیبی را با ترکیب ابزارهای چندگانه جنگ متعارف و غیرمتعارف بیان می کند. این در حالی است که در دهه گذشته، استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا بر توان مقابله با تهدیدهای نامنظم ناشی از بازیگران غیردولتی تا اندازه بسیاری افزوده است، اما در همین سال ها یک چالش متمایز علیه آمریکا و شرکای این کشور در ناتو و حتی دیگر کشورها به واسطه ترکیب جدیدی از حمله های نامنظم به وجود آمده است؛ این چالش جدید،

بررسی و تبیین تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی

ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و ناهمگون است. (قاسمی و اسماعیلی، ۱۳۹۶: ۶۸-۶۷).

جنگ هیبریدی در گزارش سال ۲۰۱۷ کنفرانس امنیتی مونیخ (ایشینگر^۱)، ۵۲-۵۸

(۲۰۱۰) توجه به عملیات روسیه در اوکراین در شکل ۵ تعریف شده است:

شکل ۲: روش جنگ هیبریدی از نظر کنفرانس امنیتی مونیخ

۱- Ischinger, W.

اقدام های سیاسی و دیپلماتیک

دیپلماسی تعیین کننده چارچوب رهنامه سیاست خارجی هر کشور و اصول کلی هدایت سیاست خارجی است. به طور کلی سیاست خارجی آمریکا در برابر ج.ا.ایران در طول سال های پس از انقلاب از توسان زیادی برخوردار بوده و این کشور راهبرد یکسانی را در برخورد با ایران در دستور کار قرار داده است، اگرچه در مقاطع مختلف به لحاظ روشی سعی کرده تا از راهکنش های متنوعی برای پیشبرد راهبرد مهار و آمایش (کنترل) رفتار جمهوری اسلامی بهره گیری نماید. (امینی، ۱۳۹۶-۶۲) روند تهاجمی شدن سیاست خارجی آمریکا علیه ج.ا.ایران از آغاز انقلاب اسلامی تا امروز همواره از یک رشد صعودی برخوردار بوده که در زیر به برخی از آن ها اشاره می شود:

- (۱) حمایت از حزب بعث عراق و تحمیل و راه اندازی جنگ هشت سال ها
- (۲) فروش تسلیحات و راه اندازی معمای امنیتی در میان کشورهای منطقه غرب آسیا
- (۳) ایجاد و استقرار پایگاه های نظامی در کشورهای همسایه ج.ا.ایران
- (۴) حمایت از سازوکار برخورد با برنامه صلح آمیز هسته ای ایران
- (۵) کشاندن موضوع هسته ای ایران به شورای امنیت و صدور قطعنامه تحریم های چند جانبه و هم اکنون نیز فشار حداکثری
- (۶) راه اندازی و حمایت از گروه های تروریستی در منطقه غرب آسیا و نفوذ آن ها در کشورهای همسایه ایران و در کشورهای مقاومت
- (۷) اعمال تحریم های یک جانبه بعد از خروج از برجام و تلاش برای هم صدا کردن سایر کشورهای هم پیمان - (عباد خنائی و رحیمی زاده ۱۳۶۷-۱۸۹)

۱- حمایت از درگیری‌ها و ناآرامی‌های داخلی

با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، سلطه آمریکا بر ایران پایان یافت و دوره جدیدی در روابط این کشور با ایران آغاز شد. آمریکا و متحدان غربی، از آن سال همواره به صورت خصمانه با ایران برخورد داشته‌اند که مخرج مشترک تمام سیاست‌های سلطه طلبانه آنان، استحاله انقلاب اسلامی و براندازی نظام مقدس ج.ا.ایران بوده است. در این راهبرد و هدف کلان طراحی شده، آن‌ها با سازماندهی تهاجم فرهنگی، سیاسی، روانی و تبلیغاتی و تظهير خود در افکار عمومی ملت ایران به ویژه در نسل جوان، حمله به مبانی اعتقادی و ارزش‌های اسلامی و ملی را در دستور کار خود قرار داده و با القای ناکارآمدی نظام، همه دستاوردهای مشت گذشته را به صورت اغراق‌آمیزی نفی کرده‌اند. (رفیعی و همکاران، ۱۳۹۳-۱۳۵).

۲- جنگ اقتصادی

همزمان با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، به دلیل ارزیابی نظام سلطه از ناتوانی خود در برخورد نظامی، از اقتصاد به عنوان ابزاری قوی جنگ علیه ایران استفاده کرد. بررسی روند تحریم‌های آمریکا علیه ایران نشان می‌دهد وابستگی نظام اقتصادی ایران به درآمدهای نفتی، منجر به این شده که بخش عمده تمرکز آمریکا بر قطع شریان اصلی اقتصاد، یعنی نفت قرار گیرد. وابستگی شدید به درآمدهای نفتی، مهم‌ترین جنبه آسیب‌پذیری کشور در جنگ اقتصادی است. آنچه مهم است، مقاوم‌سازی اقتصاد در این شرایط جز از مسیر تقویت و رونق بخشی به تولید محقق نخواهد شد. در طول چهار دهه منازعه و اعمال فشارهای روزافزون اقتصادی این کشور علیه ایران عوامل مختلفی قابل بررسی است. (امیدی و همکاران، ۱۳۹۶-۱۱۹)

۳- جنگ روانی

آمریکا با استفاده از راه‌کنش‌های (تاکتیک‌های) عملیات روانی در راستای

هدف های راهبردی جنگ سرد و نرم، به اجرای هر چه سریع تر اقدام های خود می پردازد. عمده روش ها و راه کنش های آمریکا علیه ایران در این زمینه که تاکنون از آن ها بهره برداری نموده، در چند محور خلاصه می شود:

(۱) تبلیغات رسانه ای

(۲) معرفی چهره ترسناک از اسلام و جمهوری اسلامی ایران نزد افکار عمومی

جهان به ویژه غرب

(۳) تلاش برای تضعیف خرنده نظام در میان اقشار مختلف مردم

(۴) معرفی تصویر مطلوب از آزادی و مردم سالاری آمریکا در میان جوامع به

ویژه ایران؛

(۵) القای افکار منفی مبنی بر اجماع جهانی علیه ایران

(۶) افزایش فشار حداکثری تحریم های مالی و پولی

(۷) تحریم شخصیت های حقیقی و حقوقی ایران در تمامی حوزه های تعاملاتی؛

(۸) تحریف واقعیت ها

(۹) ایجاد بلوک عبری عربی

(۱۰) استفاده از اصطلاح "تمامی گزینه ها روی میز است" به ویژه تهدید به حمله

نظامی (طائفی و جنت کشان، ۷۵:۱۳۹۰).

۴- جنگ سایبری

جنگ سایبری شامل حمله های دیجیتالی به شبکه ها، سامانه ها و اطلاعات شانه

دیگری با هدف صدمه زدن به آن هاست. این حمله ها ممکن است حاوی تخریب،

تغییر یا به سرقت بردن اطلاعات با از دسترس خارج کردن خدمات بر خط باشند که

جامه نظامی و با جامعه های بزرگ تر از آن ها استفاده می کنند (جعفری و

اسدی، ۶۱:۱۳۹۷). آمریکا نیز در این رابطه اقدام های زیادی علیه ایران اسلامی داشته و

دارند که به اتحاد های آتی این موارد می توان اشاره داشت:

(۱) تشکیل گروه های سیاسی در فضای مجازی

- (۲) جاسوسی اینترنتی
- (۳) تشکیل اجتماعات مجازی؛
- (۴) شکل دادن به نافرمانی مدنی و انتقال مستقیم اندیشه‌ها از راه ارتباطات و شبکه‌های مجازی معاند در داخل و خارج
- (۵) افکار سازی از راه فضای مجازی؛
- (۶) ایجاد گروه‌های فشار و صاحب نفوذ مجازی؛
- (۷) تلاش جهت کاهش نفوذ رسانه‌های ملی و داخلی و گسترش شایعه و خرافات. (گلفام و حسینی، ۱۳۹۷: ۹۴)

۵- جنگ اطلاعاتی^۱

در جنگ اطلاعاتی ارتش‌های بزرگ مستقر در مواضع، به نبرد فرسایشی و خونین نمی‌پردازند، بلکه نیروهای کوچک و چابک و مجهز به اطلاعات ماهواره‌ای و حسگرهای میدان جنگ با سرعت و در مکان‌های غیرمنتظره ضربه خود را به حریف وارد می‌کنند، چون انقلاب اطلاعات سبب تغییر در چگونگی ورود جوامع به منازعه‌ها و جنگیدن نیروهای مسلح آن‌ها شده است. (قربان زاده سوار و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۲)

برخی از روش‌ها و راهکشی‌های (تاکتیک‌های جنگ اطلاعاتی که آمریکا در سالیان گذشته علیه ج.ا.ایران به کار گرفته، به شرح زیر است:

- (۱) دادن تسهیلات و آزادی بیشتر به کاربران اینترنت در ایران؛
- (۲) به‌کارگیری جاسوسان ایرانی؛
- (۳) اعزام و به‌کارگیری جاسوسان خارجی و سرویس‌های اطلاعاتی دشمنان؛
- (۴) استفاده از اطلاعات منابع باز و فنی؛
- (۵) استفاده از جاسوسی اینترنتی؛
- (۶) افکار سازی از راه فضای مجازی؛

۱-Information Warfar

(۷) نفوذ و خرابکاری اینترنتی؛

(۸) انتقال مستقیم اندیشه‌ها و دیدگاه‌های جریان معاند به داخل (ریاضی و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۱).

۶- نیروهای نظامی منظم

نگاهی به تاریخ سیاست خارجی آمریکا نشان‌دهنده این واقعیت است که نیروی نظامی همواره جایگاه مهمی در فرایند طراحی و اجرای سیاست خارجی این کشور داشته و بسیاری از کشورهایی که مخالف سیاست‌های آمریکا بودند، هدف حمله نظامی این کشور قرار گرفته‌اند. (دهشیری و غفوری، ۱۳۹۴: ۱۸۶) با پیروز انقلاب اسلامی و شکست سیاست دو ستونی نیکسون، آمریکا سیاست تهاجمی تری را در پیش گرفت. به دلیل اهمیت جلوگیری از نفوذ تفکر انقلابی-شیعی، حوزه اصلی راهبرد آمریکا در این دوران در خلیج فارس متوجه محدودسازی ایران بود که در این چارچوب برای جلوگیری از موفقیت‌های پی در پی ایران در جنگ تحمیلی اقدام‌های زیادی را علیه کشورمان به مورد اجرا گذاشت. (دارا و بابایی، ۱۳۹۵: ۲۰۲) در اواخر جنگ تحمیلی نیز آمریکا مستقیم با ایران درگیر شد تا ایران را وادار به پذیرش آتش بس نماید و تابستان ۱۹۸۷ اوج درگیری‌های نظامی ایران و آمریکا در منطقه خلیج فارس شکل گرفت که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود:

(۱) پرواز هواپیماهای جاسوسی بر فراز ایران؛

(۲) هدف قرار دادن کشتی ایرانی «ارج» از سوی آمریکا در ۲۱ سپتامبر ۱۹۸۷ و

شهید شدن سه ملوان ایرانی؛

(۳) هدف قرار دادن هواپیمای مسافربری ایران به وسیله ناو جنگی آمریکایی و

شهادت ۲۹۰ مسافر آن از اصلی‌ترین موارد درگیری میان دو طرف در خلیج فارس بود.

(درفشان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۸).

۷- نیروهای ویژه

اقدامات سیاسی به دو نوع متعارف و غیرمتعارف تقسیم می‌شوند. «اشمید» اقدامات سیاسی را به دو دسته متعارف و نامتعارف تقسیم می‌کند. در اقدامات سیاسی نامتعارف، یک دسته‌بندی دو طبقه‌ای یعنی؛ «اقدامات سیاسی نامتعارف غیر خشونت‌آمیز» و «اقدامات سیاسی نامتعارف خشونت‌آمیز» را جای می‌دهد. در حوزه اقدامات سیاسی نامتعارف خشونت‌آمیز در طرف دولتی آن تروریسم دولتی، ترور، جنگ داخلی، قتل عام، نسل‌کشی، سرکوب خشونت‌آمیز و در طرف غیردولتی آن تخریب فیزیکی، ترور، تروریسم، جنگ چریکی، قتل عام، شورش و انقلاب‌های خشونت‌بار جای می‌گیرد» (عبدالله خانی، ۱۳۸۹: ۱۲).

ترور را می‌توان به دو نوع سرخ و سیاه تقسیم کرد: ۱. ترور سرخ؛ دفاع غیر کلاسیک به عنوان نمونه، عملیات مسلحانه مخفی) در برابر سرکوب کلاسیک است (استفاده از نیروهای نظامی، انتظامی، زندان، شکنجه و ...). ۲. ترور سیاه؛ سرکوب غیر کلاسیک ترور دولتی در برابر دفاع کلاسیک (همچون اعتراضات عمومی و تشکیلاتی). عمل تروریستی به عنوان یکی از شیوه‌های مبارزه اجتماعی، همیشه در تاریخ بشر بوده (فرهادی، ۱۳۸۸: ۷۷) و جایگاه مهمی در جنگ ترکیبی به خود اختصاص داده است.

بیانیه گام دوم و تهدیدات ترکیبی انقلاب اسلامی

با پیروزی انقلاب اسلامی طبیعی بود که سردمداران گمراهی و ستم‌واکنش نشان دهند. اگر از این راهبرد (شناخت گذشته) غفلت شود، دشمنان انقلاب با انگیزه قوی، تحریف و دروغ‌پردازی درباره گذشته و حتی زمان حال را دنبال می‌کنند. (تلاش برای) کشاندن مرد و زن به لجنزارهای فساد، اخلاق و معنویت را در بخش‌های عمده عالم منزوی کرده است. (تلاش آمریکا) برای تشکیل یک ائتلاف بزرگ از ده‌ها دولت معاند و سرکوب است. (تلاش برای خارج ساختن نقش) ایران مقتدر در مرزهای رژیم

صهیونیستی (مورد نظر است) سیاست تبلیغاتی و رسانه‌ای دشمن و فعال‌ترین برنامه‌های آن مایوس سازی مردم و حتی مسئولان و مدیران ما از آینده است. (انتشار) اخبار دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه جلوه دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب و کوچک نشان دادن یا انکار محسنات و... برنامه همیشگی رسانه‌های صوتی و تصویری و اینترنتی دشمنان ملت ایران است. اینکه کسی گمان کند که مشکلات اقتصادی تنها ناشی از تحریم است و علت تحریم هم مقاومت ضداستکباری و تسلیم نشدن در برابر دشمن است، پس راه حل، زانو زدن در برابر دشمن و بوسه زدن بر پنجه گرگ است، خطایی نابخشودنی است. منشأ تفکر (تسلیم شدن در برابر تحریم) کانون‌های فکر و توطئه خارجی است. رواج فساد اقتصادی، سیاسی، اخلاقی و... و سوسه مال و مقام و ریاست... هرگز بعید نبوده و نیست. (بیانیه گام دوم انقلاب)

جمهوری اسلامی ایران به اصول خود به شدت پایدار و به مرزبندی خود با رقیبان و دشمنان حساس است. با خطوط اصلی خود بی‌مبالاتی نمی‌کند (انقلاب اسلامی) و به برکت تحریم دشمنان، اتکا به توانایی داخلی را به همه آموخت. (انقلاب اسلامی) ثبات و امنیت کشور و تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها را ... ضمانت کرد. صف نوبت برای اعتکاف و برپایی اردوهای جهادی و جهاد سازندگی... آکنده شد. آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت. امروز چالش بر سر حضور ایران مقتدر در مرزهای رژیم صهیونیستی و برچیدن بساط نفوذ نامشروع آمریکا در منطقه غرب آسیا است. امروز مشکل غرب جلوگیری از انتقال سلاح‌های پیشرفته ایرانی به نیروهای مقاومت است. (دشمن) امروز ائتلاف‌سازی با ده‌ها دولت معاند یا مرعوب را دارد. (جوانان) ثروت عظیمی برای کشور هستند. (خطاب به جوانان پیشگام در محاصره تبلیغاتی دشمن باشید و ترس و نومیدی را از خود برهانید. تهاجم روزافزون به دل‌های پاک جوانان ... مدنظر است. تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در

ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی زده است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری:

با توجه به موارد مطروحه در پاسخ به مسئله اصلی تحقیق مبنی بر چیستی ماهیت و ابعاد جنگ ترکیبی استکبار جهانی در فرایند تحقق گام دوم انقلاب اسلامی می‌توان گفت:

نظر به تأکیدات رهبر معظم انقلاب در خصوص جنگ همه‌جانبه ترکیبی دشمن؛ «جبهه دشمن، امروز دست زده به یک تهاجم ترکیبی؛ تهاجم دشمن یک تهاجم ترکیبی است؛ یعنی جنبه‌ی اقتصادی در آن هست، جنبه‌ی سیاسی در آن هست، جنبه‌ی امنیتی در آن هست، جنبه‌ی رسانه‌ای در آن هست، جنبه‌ی دیپلماسی در آن هست -از همه جهت یک حمله‌ی ترکیبی دسته‌جمعی را شروع کرده‌اند- ما هم در مقابل بایستی حرکتمان حرکت ترکیبی باشد؛ از همه جهت بایستی تلاش کنیم. البته دفاع باید بکنیم اما همیشه در موضع دفاعی نمی‌توانیم بمانیم؛ این را باید توجه داشت. این که من می‌گویم باید دفاع کنیم، خوب دفاع یک کار لازم است اما همیشه نمیشود در موضع دفاعی ماند؛ دشمن تهاجم می‌کند، ما هم باید تهاجم داشته باشیم؛ در زمینه‌های مختلف؛ هم در زمینه‌های رسانه‌ای، هم در زمینه‌های اقتصادی، هم در زمینه‌های امنیتی» (دیدار با فرماندهان نیروی هوایی ارتش در ۱۹ بهمن‌ماه ۱۴۰۰). مهم‌ترین عوامل مؤثر در صحنه جنگ ترکیبی احتمالی استکبار جهانی علیه جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب؛ اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی، گسترش تروریسم و گروه‌های تکفیری، مخاصمات ایدئولوژیکی (آداب، رسوم، دین، فرهنگ، سنن و...)، سیال و متغیر شدن محیط جغرافیایی و تغییرات ژئوپلیتیکی، افزایش رقابت‌های تسلیحاتی، جهانی شدن و عصر اطلاعات و دانش، ظهور بازیگران غیردولتی، انقلاب کوانتومی و

فناور محوری، ناهمگونی نظامی و عدم تنش زدایی و بی ثبات رفتاری با کشورهای هم جوار و همسایه می باشد.

نوع و ابزار تهدیدات هم در گام دوم انقلاب به ترتیب اولویت؛ گروه های تروریستی، بحران فرهنگی - مذهبی، فضای مجازی، بی ثباتی در مرزها، جنگ نیابتی، تخریب محیط زیست، مخاصمات ایدئولوژیکی و بحران فرهنگی - قومی و ویژگی های تهدیدات صحنه ی جنگ ترکیب احتمالی آینده؛ جنگ اطلاعاتی، تروریستی، خرابکاری، منازعات در فضای مجازی، منازعات منطقه ای، جنگ هو فضایی و هوشمندی در هدف زنی، فشار دیپلماتیکی، نامشخص بودن تهدید، استفاده از ابزار نامرسوم، اطلاعات متمرکز، بهره برداری از فناوری های نوین، استفاده از جنگ روانی، جنگ الکترونیک، رزم دور، تخصصی کردن حوزه رزم و ارتقای اصل غافل گیری؛ پیش بینی می گردد. که با نتایج تحقیقات ریاضی و همکاران (۱۴۰۰) و خادم دقیق و همکاران (۱۳۹۵) همخوانی دارد.

از نگاه تحلیلی و آینده نگرانه؛ با توجه به مطالب و یافته های تحقیق، افزون بر مؤلفه ها و ابزارهای معرفی شده، آنچه که وجود دارد این است که استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا سعی کرده با خروج از برجام، شرایط را به سمت لغو توافق هسته ای سوق دهد. زیرا با توجه به انتظار بیش از اندازه برخی اقشار جامعه ایران از پیامدهای برجام، ایجاد وقفه در عدم به نتیجه رسیدن مذاکرات وین، بهانه خوبی برای اعتراض های داخلی و خیابانی فراهم می نماید. به گونه ای که ارتباط میان سران گروهک های معرض با سازمان های اطلاعاتی غربی زمینه را برای ایجاد اغتشاش های خیابانی فراهم خواهد کرد. این نگاه و رویکرد آمریکا زمانی شدت خواهد گرفت که پویش های اجتماعی شکل گرفته در شبکه های اجتماعی نیز با اعتراض های خود و برجسته سازی گفتمان فساد اقتصادی در ارکان حکومت و نهادهای انقلابی یا اتفاقاتی از این دست، مقاومت نظام را در مقابل گروه های معترض دشوارتر می کند. همچنین شبکه های

اجتماعی، به عنوان ابزارهای جنگ ترکیبی به منظور نفوذ ناتوی فرهنگی از سوی دشمنان استفاده می‌شود؛ به گونه‌ای که محیط جدید اطاعتی، نقش رسانه‌های اجتماعی در فعالیت‌های اطلاعاتی و بهره‌گیری توسط دشمنان را آشکارا به تصویر می‌کشد. امروزه در کنار فعالیت‌های نظامی، بهره‌برداری از فضای مجازی برای انجام حمله به ذهن‌ها و نگرش‌های مردم مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین شاید بتوان گفت به‌کارگیری رسانه‌های اجتماعی جدید بزرگ‌ترین تغییر در ماهیت جنگ‌های نوین برای ارتباط‌گیری با مردم و مخاطبان بی‌شمار و تغییر در افکار و نگرش‌های آن‌ها و به عبارتی بسیج آن‌ها در حمایت از جریان‌ات فکری غرب‌گرا در نظر گرفته شود.

پیشنهاد

با توجه به نتایج و یافته‌های تحقیق، پیشنهادهایی مطرح و ارائه می‌گردد تا مسئولین سیاسی، سازمان‌های ذی‌ربط و فرماندهان نظامی با بهره‌برداری از این پیشنهادها ضمن برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های لازم اقدامات اجرایی مورد نیاز را به نحوی به عمل آورند تا حداکثر آمادگی لازم در راستای مقابله با تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی علیه گام دوم انقلاب اسلامی فراهم گردد:

۱. مطابق فرمان فرمانده معظم کل قوا^(مدظله‌العالی)؛ بایستی در کنار دفاع و رویکرد واکنشی در مقابل دشمن، با طرح‌ریزی و اجرای مجموعه عملیات‌های تهاجم ترکیبی علیه دشمن سیاست‌های کلی نظام تدوین گردد.
۲. اجرای اقدامات عملیات توسعه و پدافند داخلی با رویکرد ایجاد پیشرفت توأم با عدالت همزمان با عمق‌بخشی و بومی‌سازی دفاع همه‌جانبه در ایران اسلامی.
۳. ارتقای توان نظامی نیروهای مسلح و ارتباط‌گیری مؤثر و فعال با سایر وزاتخانه‌ها و سازمان‌های وابسته با بهره‌مندی و هم‌افزایی تبلیغاتی و عملی در حوزه‌های متنوع در زمینه بازدارندگی فعال و مؤثر علیه جنگ ترکیبی دشمن بایستی مورد

توجه قرار گیرد.

۴. جلوگیری از ایجاد اختلاف های قومی - مذهبی با تأکید بر اجرای وحدت برای مقابله جنگ های قومی مذهبی در کشور و جغرافیای محور مقاومت.
۵. برنامه ریزی برای استفاده از نتایج تحقیق در فعالیت های رسانه ای به منظور آگاهی و افزایش بصیرت مردم جامعه در خصوص ضرورت حمایت از محور مقاومت.
۶. سازماندهی و تشکیل یگان های سایبری جهت برقراری ارتباط ایمن و پایدار و اشراف بر فضای مجازی به منظور مقابله با توان فن آور پایه دشمن.
۷. به علت رشد گروه های تروریستی تکفیری، تشکیل یگان های چالاک و چابک ضد تروریسم و مراکز آموزش مبارزه با تروریسم در ساختار نیروهای مسلح و همچنین سازماندهی اداره مبارزه با تروریسم در سازمان های اطلاعاتی کشور، ضروری و مهم می باشد. در این راستا می توان با استفاده از وابسته های نظامی از تجربه سایر ارتش ها مانند ارتش پاکستان استفاده نمود که دارای چنین ساختاری می باشد.
۸. توسعه اقدامات و فعالیت های حمایت از محور مقاومت برای مقابله با جنگ های نیابتی دشمنان انقلاب اسلامی.
۹. چنانچه آمریکا از نیروی زمینی خود استفاده نماید، به علت وحشت سربازان آمریکایی از جنگ شهری باید نیروی زمینی با آمریکایی ها به صورت جنگ شهری اجرا گردد، در صورت ترکیب تکفیری ها با نیروی زمینی آمریکا برای تهاجم علیه ج.ا.ایران، بهترین شیوه مبارزه با آن، اجرای جنگ ترکیبی با همکاری محور مقاومت و نهضت های آزادی بخش و گروه های جهادی همگرا با انقلاب اسلامی ایران می باشد.

منابع:

- ۱- مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای عزیز (مدظله‌العالی): مجموعه بیانات، قابل دسترسی در: WWW.Khamenei.ir.
- ۲- امیدی، علی، شفیعی، نوذر، طالع‌حور، رهبر (۱۳۹۶)، آمریکا و دیپلماسی اجبار علیه برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه امنیت-پژوهی، سال ۱۶، شماره ۵۷.
- ۳- امینی، محمدنبی (۱۳۹۰)، «کارکرد شبکه‌های اطلاعات مردمی در جنگ»، فصلنامه مطالعات بسیج، شماره ۲۴، ۹ تا ۱۷.
- ۴- آقابخشی، علی، افشاری راد، مینو (۱۳۷۴)، فرهنگ علوم سیاسی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- ۵- بقایی، کوروش؛ رجب‌پور، مجید و پرواس، سیدرضا (۱۳۹۵)، چیستی جنگ ترکیبی، اشتباهی تکراری در مباحث نظامی، فصلنامه علوم و فنون نظامی، ش ۳۷: از ۹۱ تا ۱۱۰.
- ۶- بیات، حسن (۱۳۸۴)، مکانیزم پشتیبانی از نهضت‌ها، تهران: نشر دافوس سپاه.
- ۷- بیگدلی، ضیاء (۱۳۷۳)، «حقوق جنگ»، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۸- جعفری، محسن، اسدی، فاطمه (۱۳۹۷)، بررسی ابعاد حقوقی جنگ سایبری با نگاهی به قواعد حاکم بر مخاصمات مسلحانه بین‌المللی، «فصلنامه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، دوره چهارم، شماره ۱».

- ۹- درفشان، مجتبی، اسماعیلی، مهدی، نظام‌الاسلامی، جلیل (۱۳۹۵)، تهدیدهای سیاسی آمریکا علیه ج.ا.ایران برپایه رهنمودهای مقام معظم رهبری (مؤلفه‌ها، شاخص‌ها، عوامل)، فصلنامه امنیت پژوهی، سال پانزدهم، شماره ۵۴.
- ۱۰- دهشیری، محمدرضا، غفوری، مجتبی (۱۳۹۴)، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، سال سوم، شماره دوازدهم.
- ۱۱- رشید، غلامعلی و همکاران (۱۳۹۳)، واکاوی الگوهای حاکم بر جنگ آینده و مقایسه آن با جنگ هشت‌ساله و جنگ‌های اخیر، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۴۸.
- ۱۲- رضاخواه، علیرضا (۱۳۹۴) جنگ‌های ترکیبی و الگوی نوین نبردهای نظامی، مجله خراسان ویز نامه فروردین ماه.
- ۱۳- رفیعی راد، جواد و مرادی، عبدالله، فدایی، محمدباقر (۱۳۹۹) بررسی بسترهای امکانی منطقه غرب آسیا در بروز جنگ‌های ترکیبی با تأکید بر نظریه امنیت منطقه‌ای، فصلنامه امنیت ملی زمستان ۱۳۹۹، سال دهم - شماره ۳۸ علمی-پژوهشی/ISC (۳۴ صفحه - از ۴۵ تا ۷۸)
- ۱۴- ریاضی، وحید؛ اکبری، علی؛ باجلانی، صفدر؛ اکبری، حسن رضا (۱۴۰۰) معرفی مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران مجله : راهبرد دفاعی بهار ۱۴۰۰ - شماره ۷۳ علمی-پژوهشی/ISC (۳۲ صفحه - از ۳۷ تا ۶۸)
- ۱۵- زهدی، یعقوب و کلانتری، فتح‌الله... (۱۳۹۵)، جزوه واکاوی پارادایم‌های جنگ آینده، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- ۱۶- ساوه درودی، مصطفی. (۱۴۰۰). بیانیه گام دوم در دو حرکت (شناخت تهدیدات - مقابله با تهدیدات). مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ۱۱(۴۲)، ۲۲۱-۲۴۶.

۱۷- ستاریخواه، علی، و خادم دقیق، امیر هوشنگ، و نصیرزاده، عزیز، و میرسمیعی، سید محمد. (۱۳۹۵). ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده ی احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴. فصلنامه آینده پژوهی دفاعی، ۱(۱)، ۲۷-۴۴.

۱۸- کرفلد، مارتین فان (الف - ۱۳۸۶)، «تغییر ماهیت جنگ»، تهران: انتشارات موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

۱۹- کرفلد، مارتین فان (ب- ۱۳۸۶)، «بازاندیشی مفهوم جنگ»، ترجمه عبدالله حیدری، تهران: مرکز آینده پژوهی علوم دفاعی.

۲۰- کلانتری، فتح اله. (۱۳۹۵). تدوین راهبردهای کلان جنگ ترکیبی. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۱۴(۵۵)، ۶۹-۱۰۰.

۲۱- کلانتری، فتح... (۱۳۹۴)، واکاوی راهبرد نظامی آمریکا در جنگ‌های حال و آینده، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال سیزدهم، شماره ۵۱.

۲۲- کنت مکنزی (۱۳۸۳)، جنگ نامتقارن ترجمه عبدالحمید حیدری، محمد غنایی، تهران: دوره عالی جنگ، ص ۴

۲۳- گلفام، عبدالرحمان، حسینی، سیدعباس (۱۳۹۷)، بررسی سایبر تروریسم آمریکا علیه ایران، مجله تحقیقات جدید در علوم انسانی، شماره ۴۳.

۲۴- قاسمی، فرهاد، اسماعیلی، ایرج (۱۳۹۶) جنگ ترکیبی در سیسهم بین‌المللی پیچیده آشوبی، فصلنامه مدیریت نظامی، سال هفدهم، شماره ۵.

۲۵- قربانزاده سوار، قربانعلی، ناطقی، هاشم، حسینی کوه‌کمری، سیدرضا (۱۳۹۷)، جنگ ترکیبی، جنگ آنارشستی پسامدرن، فصلنامه پدافند غیرعامل و امنیت، سال هفتم، شماره ۲۲.

۲۶- طائفی، عبدالحسین، جنت-مکان شاد، حمید (۱۳۹۰)، عملیات روانی آمریکا علیه دولت نهم و عملکرد مقابله‌ای ج.ا.ایران، مجله امنیت-پژوهی، سال ۱۰، شماره ۳۴.

۲۷- عبدخدائی، مجتبی، رحیمی نژاد، محمدعلی (۱۳۹۷)، راهبردهای ۴۰ ساله آمریکا علیه ج.ا.ایران، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال پانزدهم، شماره ۵۵.

۲۸- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۹)، نظریه‌های امنیت، تهران، نشر ابرار معاصر.

۲۹- محرابی، غلامرضا (۱۳۹۴)، جزوه جنگ آینده، تهران، معاونت اطلاعات و امنیت ستاد کل نیروهای مسلح.

۳۰- نوذری، فضل‌اله (۱۳۸۹)، دکترین صحنه جنگ، جزوه درسی، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد.

۳۱- یارندی، محسن (۱۳۹۴)، جنگ ترکیبی (هیبریدی)، نمای راهبردی (نشریه مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی)، شماره ۱۰.

- Korybko, Andrew. (۲۰۱۵). "Hybrid Wars: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change". Peoples' Friendship University of Russia, Moscow, Maloney, S. (۲۰۱۵).

Unsanctioning Iran: What the nuclear deal means for the future of sanctions, In: Center Middle East Politics and Policy, Available.

- McCuen, J. J. (۲۰۰۸). Hybrid wars. Military Review, ۸۸(۲), ۱۰۷-۱۱۳. Munich Security Report. (۲۰۱۵). "Collapsing Order Reluctant.

-Chandler, Alfred (۱۹۹۲), *Strategy and Structure*, Cambridge, MIT Press.

- Huber, Tomas (۲۰۱۴), *The Report of United States Army Special Operations Command*, New York, Department of Defence U.S.A.

